

LITERATURA · ARTS · INFORMACIÓ

PONT
BLAU

55

M A I G
1957

Jordi de Sant Jordi i el Petrarca

Per JOAN FUSTER

ALGUNA COSA SABEM, però queda encara molt per a aclarir, sobre la situació cultural valenciana al segle XVI. Un dels seus aspectes més decisius és, segurament, l'abandó que aleshores es fa del patrimoni intel·lectual autòcton, tan florent en les centúries anteriors. Hi ha una interrupció rotunda en la nostra tradició literària. No solament en el conreu sinó també en el coneixement. Sembla que el desafecte sentit per la literatura medieval del país porta els valencians del cinc-cents a una pèrdua absoluta del sentit de la perspectiva i del temps en tot allò que s'hi refereix. I això s'accentua en èpoques posteriors: recordem, per exemple, com les *Trobes* del pseudo Febrer arribaren a passar per obra del segle XIII als ulls d'erudits notables, quan la mateixa superfície del seu llenguatge denunciava el frau. Sembla que els valencians dels segles XVII i XVIII amb prou feines distingien un text vernacle de l'època clàssica o provençalitzant d'un altre de la de castellanització.

Una confusió semblant, però d'un altre tipus, es centra en la figura d'un dels més famosos poetes valencians de l'Edat Mitja: Jordi de Sant Jordi. Com és ben sabut, els poetes de la nostra terra, fins a la segona meitat del segle XV, escrivien, o intentaven escriure, en la llengua dels trobadors. El seu idioma pretenia ser el provençal dels bons temps, encara que són evidents les desviacions que hi introdueix la parla quotidiana de l'escriptor. És potser aquesta raresa lingüística, molt marcada en l'obra de Jordi de Sant Jordi, el que indueix els historiadors

valencians del cinc-cents a considerar-lo més antic del que en realitat era, perquè suposaven l'aprovençalament com un signe d'arcaisme i no concebien que només cent anys abans els poetes de València usessin un llenguatge tan artificios. Si el català puríssim d'Ausiàs March ja els resultava arcaic, molt més els ho hauria de resultar l'idioma tan ple de provençalismes de mossèn Jordi de Sant Jordi.

Certes coincidències, a vegades literals, entre versos de Jordi de Sant Jordi i del Petrarca, posaven els erudits valencians en el compromís d'haver de decidir la primacia cronològica, i per tant la literària, entre els dos poetes. L'amor propi local va dictar la solució *pro domo*. Així, Pere Antoni Beuter, en la dedicatòria de la seua *Primera parte de la crónica general de toda España y especialmente del Reyno de Valencia* (1546) assegura: "Pues quiero que sepan que como el Virgilio hurtó de Homero y Exiodo y otros griegos, según Aulo Gellio y Macrobio largamente tratan, assí el Petrarca se aprovechó quasi y hurtó de las trobas de un nuestro cavallero valenciano, que fue quasi cien años primero que el Petrarca escribiesse, y usó sonetos y sextiles y terceroles en nuestra lengua valenciana limosina." Beuter recolza la seva afirmació — la del plagi — en uns quants versos, el paral·lisme dels quals és, certament, sospitos. Situat mossèn Jordi cent anys abans que el Petrarca (1304-1374), caldria localitzar-lo en temps de la reconquesta. Els historiadors i els bibliògrafs valencians, en efecte, van tractar d'identificar el poeta amb un cavaller contemporani

de Jaume I, i fins i tot es va creure trobar al *Llibre del Repartiment* un Sancius Georgius o Sanstus Georgius que seria l'autor dels *Estramps*.

La idea, tal com la formula Beuter, passà les fronteres valencianes fins a convertir-se en un lloc comú entre els literats espanyols del Segle d'Or. Argote de Molina, en el seu *Discurso sobre la poesia castellana* (1575) ho consigna: "Mosén Jordi, cavallero cortesano del rey don Jayme que ganó a Valencia, y se halló con él en el passage de Ultramar, año de mil y dozientos y cinquenta, poco más, a quien no solamente imitó el Petrarca en muchas cosas, pero aún se hallan algunos muy honrados hurtos entre sus obras..." I el mateix passa amb Juan López de Hoyos, en el *Parecer* que preceideix la traducció d'Ausiàs March per Jorge de Montemayor (1579): "En lo que toca a sus conceptos, es tan subido, que los de muy delicado juyzio creen que Petrarca tomó muchos de los muy delicados que tiene, deste autor." Més tard encara ho repetirà Saavedra Fajardo en la seua *República Literaria*: "Y aun dió pensamientos a Petrar-

ca para que con pluma más elegante los ilustrase e hiciese suyos."

El fet que el Petrarca imités els antics trobadors provençals abonava la suposició valenciana. Però la crítica moderna restableix la veritat. Documents exhumats dels nostres arxius anaren esvaint les boires històriques sobre Jordi de Sant Jordi i avui sabem que va nèixer a finals del segle xiv i que el 1458 ja havia mort. El marquès de Santillana (1398-1458), en fer el seu elogi en el *Proemio* adreçat al conestable don Pere, diu: "En estos nuestros tiempos floreció Mosén Jorde de Sant Jorde." I segueix referint-s'hi en passat, a diferència de quan s'ocupa d'Ausiàs March, "el qual aún vive." Contemporani i amic del marquès de Santillana, a qui segurament conegué a la cort d'Alfons *el Magnànim*, Jordi de Sant Jordi fou, realment, l'imitador del Petrarca: imitador en uns quants passatges, deixeble en tota la seua obra. Amb ell i gràcies a ell, un aire de renovació entrava en la nostra poesia medieval. L'italianisme venia a substituir l'anquilosada dictadura dels trobadors i començava una nova època.

Jordi de Sant Jordi és sens dubte un dels millors poetes clàssics catalans. Com era natural en la seva època, no pogué deslliurar-se completament de la persistent influència de la poesia trobadoresca que pesava sobre els poetes de llengua d'oc de la península, però tingué la fortuna d'ésser influït per l'obra del Petrarca per a assolir un lloc privilegiat en les nostres lletres. No podem parlar de dues èpoques en el seu estil poètic, però sí de dues maneres que es descobreixen amb més o menys claredat en la seva obra. Les dues composicions més extenses, els Enuigs i la Passió d'Amor, revelen una forta tradició provençal, i algunes de les obres líriques breus tampoc no n'entan lliures del tot. Però els seus més grans encerts poètics, les joies dels Stramps, del Comiat i d'Enyorament, són uns versos que traduït de l'italià en la seva obra Cançó d'opòsits de què parla És tan accentuada la penetració del dolce stil nuovo en la seva obra que amb la circumstància d'haver-lo cregut, en altre temps, bastant més antic, s'originà la falsa idea d'haver estat el Petrarca l'imitador de Jordi de Sant Jordi. S'esmentaven uns versos que traduït de l'italià en la seva obra Cançó d'opòsits de què parla Santillana, i que per aquest motiu ha tingut més fama que altres poesies seves de més valor real. — J. RUIZ CALONJA

(D'Història de la Literatura Catalana)